

Кірмаров В. С.

*Національний аерокосмічний університет ім. М.Є. Жуковського
«Харківський авіаційний інститут»*

*Науковий керівник – Рижкова В. В., канд. філол. наук, доцент,
професор кафедри прикладної лінгвістики*

ЛІНГВІСТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ПЕРЕКЛАДУ МІЖМОВНИХ ОМОНІМІВ УКРАЇНСЬКОЮ МОВОЮ

Омоніми – це слова, які однаково звучать та пишуться, але мають різні значення. Явище омонімії – це випадковий збіг граматичної та фонетичної форм мовної одиниці, хоча за значенням такі слова не мають нічого спільного [1, с. 227].

Такий феномен як лексична омонімія є надзвичайно шкідливим для високоякісного перекладу в основному через те, що перекладач не завжди здатен зрозуміти конкретне значення омоніму, а також контекст, у якому його вжито. Найкращим другом перекладача в цьому випадку є словник. У ньому можна перевірити незнайоме слово і його значення [2, с. 16].

Міжмовна омонімія здатна створити неабиякі труднощі, адже вона викликає сплутування однакових за звучанням слів, які позначають абсолютно різні речі. Саме завдяки цьому мовному явищу з'явився такий мовний феномен, як «хибні друзі перекладача» [1, с. 227].

Слід зазначити, що цей термін доречніше використовувати в перекладознавстві, а в перекладному термінознавстві та термінографії краще застосовувати термін «міжмовні омоніми».

Міжмовні омоніми – це досить розповсюджене явище, і вони викликають труднощі в тих, хто намагається вчити іноземну мову. Існує певна кількість

слів, які дуже схожі за звучанням або написанням, але мають повністю протилежні значення. Зазвичай це відбувається зі спорідненими мовами, тобто мовами, які належать до однієї групи (наприклад, українська та польська).

Неправильний переклад міжмовних омонімів призводить до порушення норм лексичної сполучуваності, є однією з причин семантичного калькування, спричиняє використання невлучної та некоректної для цього випадку форми слова, а також викликає порушення стилістичних і граматичних особливостей тексту під час перекладу.

Отже, випадки, коли через збіг написання або схожість звучання мовець неправильно розуміє семантику слова або терміна, є однією із проблем у роботі з текстами, у яких зустрічаються міжмовні омоніми.

Міжмовні омоніми не можна перекладати, покладаючись лише на свою інтуїцію. Треба завжди намагатися відшукати лексичні відповідники у випадку будь-яких сумнівів. У цьому можуть допомогти словники або інші електронні ресурси. Щоб зрозуміти, який саме варіант перекладу є найвлучнішим у тому чи тому випадку, слід подивитися контекст, у якому це слово уживається. Якщо лексичний відповідник цього слова відсутній у мові перекладу, тоді слід скористатися методами транскодування або транслітерації [3, с. 107].

Важливу роль у перекладі міжмовних омонімів також відіграє двомовність власне перекладача. Залежно від мов, якими володіє фахівець-початківець, можуть виникати різні асоціації під час перекладання таких лексичних одиниць, що може значно вплинути на переклад у цілому, а також на його якість.

Розглянемо декілька прикладів того, як невлучне використання міжмовної омонімії може вплинути на розуміння тексту.

Англійське слово «aborigine» в україномовного носія, який не знає його значення або не скористався словником, на інтуїтивному рівні асоціюється з аборигенами (корінними племенами, що мешкають на певній території), хоча переклад цього слова – «корінний житель Австралії».

Те ж саме стосується англійського слова «absent». Носій української мови може асоціювати «absent» з міцним алкогольним напоєм («абсент»). Таким чином, застосувавши метод транслітерації, мовець свідомо неправильно трактує цю лексичну одиницю, адже переклад цього слова – «відсутній».

Цей випадок показовий тим, що мовець на інтуїтивному рівні хибно застосував некоректний лінгвістичний засіб перекладу, бо була підібрана не відповідна частина мови, адже в англійському варіанті слово “absent” – це прикметник з перекладом «відсутній», а за умови хибного використання транслітерації – це іменник «абсент».

Розглянемо ще один випадок на прикладі англійського слова «abbreviation». Цей термін також можна перекласти за допомогою транслітерації як «абрєвіація», що дещо спотворює його значення.

Зазвичай під абрєвіацією або абрєвіатурою мають на увазі умовне скорочення слів, утворене з перших літер. Але в цьому випадку під цим терміном розуміють умовне скорочення вцілому, а не саме те, яке утворене з перших літер слів.

Однією з найчастіших помилок є переклад англійського слова «artist». Через наявність схожого за написанням та звучанням слова «артист» дуже часто виникають помилки у перекладі. Насправді ж правильне значення цього слова – «художник».

Теж саме стосується англійського слова «behemoth». З першого погляду може здатися, що правильно це слово було б перекласти як «бегемот» через знову ж таки схожість у вимові та написанні, але правильне значення – «чудовисько, велика тварина».

Англійське слово “biscuit” дуже часто неправильно перекладають через його схожість з українським «бісквіт». Насправді ж ці слова мають абсолютне різні значення. Англійське «biscuit» перекладається як «галетне печиво» (наприклад, печиво «Марія»), а слово «бісквіт» англійською мовою буде “sponge cake (від англійського «sponge» – «губка»).

Ось ще кілька прикладів неправильного перекладу міжмовних омонімів українською мовою: англійське «brilliant» – не «діамант», а «яскравий, видатний»; англійське «cabinet» – це не «кабінет», а «маленька шафа, комод»; англійське «capital» – це не «капітал» (сума грошей), а «столиця»; англійське «cartoon” – це не «картон», а «мультиплікаційний фільм» тощо.

Таким чином, можна зазначити, що єдиним правильним варіантом перекладу дуже схожих за звучанням і написанням слів у різних мовах (при цьому ми не торкаємося питання інтернаціоналізмів) є метод знаходження лексичного відповідника. Найкращим помічником тут є словник міжмовних омонімів, а також інтернет-ресурси (Reverse Context, Multitran).

Застосування транслітерації як методу перекладу давно й широко відоме (наприклад, безеквівалентна лексика), але в певних випадках додатково потребує застосування описового перекладу.

Міжмовна омонімія – це лексичне явище, до якого треба дуже пильно ставитися під час перекладу. Зауважимо, що основну проблему становить не сама мовна одиниця, а некоректні асоціації, які таке слово може викликати через схожість у вимові та написанні.

Література:

1. Ненека Ю. С. Міжмовна омонімія в українській та англійській мовах : збірник тез доповідей IV Міжнародної наукової конференції курсантів і студентів «Культура як феномен людського духу (багатогранність і наукове осмислення)». До 70-річчя Львівського державного університету безпеки життєдіяльності, 16-17 листопада 2017 року. Львів: ЛДУ БЖД, 2017. С. 227–229.
2. Ali A. Q. The Challenges of Translation of Homonym. University of Diyala, 2022. 25 p.
3. Харченко С. В., Марко Ю. І. Особливості перекладу міжмовних термінологічних омонімів. *Науковий вісник Національного університету біоресурсів і природокористування України. Серія: Філологічні науки*. Редкол.: С. М. Ніколаєнко, (відп. ред) та ін. Київ : Міленіум, 2017. Вип. 263. С. 103–109.